ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 22. Львôвъ дня 28. Червня 1862.

РУСАЛКА.

Зъ рукописи.

„Породила мене мати
Въ высокихъ палатахъ,
Та-й понесла середъ ночи
У Днѣпрѣ купати;
Купаючи розмовляла
Зо мною малою:
Плыви, плыви, моя доню,
Днѣпромъ за водою,
Та выплыви Русалкою
Завтра середъ ночи.
А я выйду гуляти зъ нимъ,
А ты й залоскочешъ. . .
Залоскочи, моє серце,
Нехай не смѣється
Надо мною молодою;
Нехай пье, упьеться —
Не моими кровъ-слёзами —
Синёю водою
Днѣпровою — . .Нехай собѣ
Гуляє зъ дочкою.
Плыви-жъ, моя одиная!
Хвилѣ мои, хвилѣ,
Привѣтайте Русалоньку!. .
Та-й заголосила,
Та-й побѣгла. — А я собѣ
Плыла за водою
Поки сестры не зустрѣли,
Не взяли зъ собою.

Уже съ тыждень, якъ росту я,
Зъ сестрами гуляю
О пôвночи, та зъ будинку
Батька выглядаю.
А може вже поєдналась
Съ паномъ моя мати;
Може знову роскошуе
Грѣшниця въ палатахъ?!“
Та-й замовкла Русалочка,
Въ Днѣпро порынула
Мовъ илôточка. А лозина
Тихо похитнулась.

Выйшла мати погуляти —
Не спиться въ палатахъ;
Пана Яна нема дома:
Нѣ съ кимъ розмовляти.
А якъ прійшла до берега,
Та-й дочку згадала, —
И згадала, якъ купала
И якъ примовляла,
Та-й ба-й-дуже пôшла собѣ
У палаты спати;
Та не дôйшла — довелося
Въ Днѣпрѣ ночувати:
И не зчулась, якъ зуспѣли
Днѣпровû дѣвчата
Та до неи; ухопили,
Та ну зъ нею гратись.
Радѣсенькû, що поймали. . .
Грались, лоскотали
Поки въ вершу не запхали. . .
Та-й зареготались.
— Одна тôлько Русалонька
Не зареготалась. . .

Т. Шевченко.

ОГНЯНЫЙ ЗМѢЙ.

Украинська повѣсть П. Кулѣша.

Переложивъ зъ россійського Кс. Кл.

Часть перша.

(Дальше.)

„Тутъ мы трошки ôдпочинемо зъ дороги,“ сказавъ Чайка Иванови коли они вступили у Батуринъ „Зайдемъ до мого давнёго прiятеля бондаря Омелька. Ôнъ зъ-першу живъ у нашôмъ Воронежѣ, та отъ уже лѣтъ зъ двападцять якъ перейшовъ сюди: тутъ, бачишъ, пôсля тестя дôстався ему по дѣдицтву грунтъ. Мы були въ него идучи въ Кіевъ, та обѣцялись зайти ще съ Кіева.“

Бондарь Омелько, которого вони застали при роботѣ, дуже имъ зрадувався; кинувъ свои орудья, и перецѣлувавшися зъ гостями якъ слѣдуе, повѣвъ ихъ у хату.

Хата бондаря Омелька ôдрôзнялася межи Батуринськими простыми хатами, особливымъ химерствомъ.

Не говорючи вже о тôмъ, що вона вся выбѣлена була вапномъ, що ôкна зъ-наружья обведенӣ були червоною краскою, а соломяна крыша пôдстрижена такъ чисто, якъ у иншого щоголеватого парубка чуприна на свѣтлый празникъ, — у внутрѣ ѣи стôлъ бувъ липовый, новый, на точеныхъ нôжкахъ и зъ двѣма скриночками; образы всѣ пôдъ шатами та пôдъ шкломъ; на кôлочкахъ межи ôкнами рушники бѣлӣ, вышиванӣ красными взорами дуже вкусно, та и лавки и полиця зъ всякою посудою були далеко лѣпшӣ, чимъ въ звычайныхъ козачихъ хатахъ.

Двѣ дочки бондаря Омелька, повновидӣ дѣвчата въ затканыхъ плахтахъ, зъ нетерпѣньямъ ожидавшӣ повороту Марусѣ зъ Кіева, заразъ увели ѣѣ въ свою кôмнату, и недали ѣй навѣть поздоровкатись зъ бондарихою: вони хотѣли якъ можъ скорѣйше довѣдатись одъ неи всѣ новины, а при чужому парубкови якось стыдно имъ було розмовляти. Въ кôмнатѣ було майже темно, та не стôлько ôдъ наставшихъ сумеркôвъ, скôлько ôдъ-того, що оба ôкна ѣи заслоненӣ були деревами: одно густою черемхою, а друге вишнями, которыхъ ягоды впирались у саме шкло. Бондарь збирався не-разъ зрубати отсѣ дерева, щобъ не робили темноты въ хатѣ; но дочка та и сама бондариха всякій разъ упрошували ёго покинути свôй замѣръ тому, що лѣтними ночами соловей на черемсѣ або вышнѣ пôдъ самыми ôкнами спѣває.

Посадивши Марусю, дѣвчата перше всего просили ѣѣ, показати кіѣвськӣ гостинцѣ и стяжки, якихъ вона тамъ накупила; все приводило ихъ до восхищенья; кôлька разôвъ примѣрювали вони собѣ блыскучӣ перстенѣ и ковтки, розпускали и звивали яркіи стяжки, и дали имъ спокôй ажъ тогдѣ, якъ Маруся подарувала имъ по срѣбнôй каблучцѣ ôдъ Великомучецѣ Варвары. По-тôмъ зачали ѣѣ розпытувати о Кіевѣ, о Андреѣвськôй церквѣ, о дзвонницѣ Лаврськôй и о пещерахъ. Маруся була-бъ нѣколи не скôнчила своихъ розказôвъ, якъ-бы ихъ не закликали були вечеряти.

До бондаря Омелька мѣжъ тымъ прійшло ще троє людей въ гостѣ; усѣ вони вже нарозмовляли и накрасились були до-волѣ, такъ, що коли дѣвчата ввôйшли у свѣтлицю, то Марусинъ дѣдъ бувъ румяный якъ яблучко, та и самъ бондарь Омелько ажъ мило свѣтивъ своєю лысиною.

Сѣли за стôлъ. Зъ-разу всѣ дуже пильно взялися до смачного борщу зо свининою, та до новои картоплѣ; но пôдъ конець вечера старики бôльше пили, чимъ ѣли, и навѣть предобрѣйшӣ вареники зо сметаною не стягнули на себе ихъ особливои уваги. Завелись безконечнӣи розговоры, пôшли толки, згадали старину. . . .

Старый Чайка особливо ôдрôзнявся у тôй бесѣдѣ; хмель не уменшивъ ёго краснорѣчія, а ще причинивъ ёму говôрливости. Тôльки що Иванъ та бондарь Омелько були постоянными єго слухачами, тому що остальнӣ гостѣ говорили всѣ загаломъ, и кожный окромо, що кому на умъ набреде. Въ жарѣ розгоряченого ума говоривъ Чайка надзвычайно складно, такъ що рѣчъ ёго похожа була на старинну пѣсню, а Йванъ сёго вечера ще бôльше переконався о ёго вѣщôмъ умѣ.

Вечеря тягнулася до-пôзна; а далѣ встали и зачали розходитись спати. Остались тôлько сами старики, и окруживши великій кувшинъ варенухи, здавалось не думали о кôнцѣ своего пированья. Маруся легла зъ своими подругами у новôй хатѣ, котору бондарь Омелько будовавъ, приготовляючись прійимити осенью зятя до старшои дочки. Хата була ще безъ дверей и безъ рамокъ у ôкнахъ. Свѣжій вѣтеръ навѣвавъ пріємною прохолодою зъ саду, и заставлявъ дѣвчатъ укрыватись теплѣшъ. Лежучи, довго ще розказувала Маруся цѣкавымъ подругамъ про Кієвъ и про свою дорогу. На-конець вони обѣ вснули, а вона осталась сама зъ своими молодыми гадками.

Повный мѣсяць свѣтивъ ѣй у ôкно. Нагадала вона Воронѣжъ, его мѣсячныи ночи, коли вона навтямивши собѣ щебетливость своихъ подружокъ и залётность парубкôвъ, зъ которыхъ нѣ одинъ ѣй не вподобався, сидѣла въ своѣй комнатѣ у ôкнѣ, гляля на звѣзднеє небо, на далекӣ лѣсы, на темный ставъ у которому все було ôдъображене: и чорный млынъ зъ довгою греблею, и старыи вербы, и тонкій пôвъ-мѣсяць, стоячій у небеснôй высотѣ, якъ золота пôдкова; — ледви долѣтали до ѣи слуху протяжною луною пѣснѣ розлягавшійся на далеченнôмъ кôнцѣ Воронежа, де-будь въ Спащинѣ або Пречищинѣ. . . .

Тѣ споминки були туманнӣ, хочъ и теплӣ для серця. Зовсѣмъ у иншôмъ свѣтлѣ представлялось ѣй время минувше съ того часу, якъ у першій разъ побачила вона Ивана. Одъ першого его зглядy, стрѣченого въ церквѣ, до послѣднёго слова, тямила вона ясно усѣ подрôбности ихъ знакомства; и нѣколи ѣй не забути нѣ блеску воды въ ту пору, коли вони прійшли ôдпочивати биля млына, нѣ шуму колѣсъ, пôдъ которыми такъ солодко ѣй було слухати влюбленый говôръ милого парубка.

Теперъ роздумовала вона, якъ вони будуть жити въ Воронежѣ, якъ весело ѣй буде лѣтнёю ночію выйти на улицю, де ѣи Иванъ, ведя за собою веселе збо-

рище парубкôвъ и дѣвчатъ, гратиме на бандурѣ ѣи люблені̂ пѣснѣ. Но дѣвчата. . . . Тутъ ѣи думка перервалась, серце чогось заныло; незвѣсне досѣль чувство зависти вкралося першій разъ въ ѣи душу: така то вже любовъ! И отъ вона стала перебирати въ своѣмъ умѣ по-одиночцѣ усѣхъ своихъ подругъ, которі̂ могли-бъ ѣй бути небезпечными на щотъ Ивановои любви. „Ну,“ — рѣшила на-конець вона. — „нѣ одна зъ иихъ не стоить мене! У кого зъ нихъ такі̂ якъ у мене очи? . . . Въ кого бровы чорнѣшъ, въ кого лице бѣлѣшъ ôдъ моего?. . . Ôнъ повиненъ мôй бути, мôй непремѣнно!“ И вона быстро обернулася на другій бôкъ, а повный мѣсяць обсвѣтивъ ѣи прекрасну голову, недбало на бôкъ одхилену въ жарѣ и томленьи....

Якъ-ось чує вона тихій звукъ музики, сопровожденый протяжною пѣснею, у которôй не трудно було пôзнати голосъ Ивана. Сама не знаючи ôдъ-чого, спуджалась вона и вся здрôгнула; но битья серця не помѣшало ѣй розслухати слôвъ незвѣснои пѣснѣ:

Вари мати вечеряти: я ляжу за сонця.
Ой хто мене вѣрно любить, прійде до ôконця.
До ôконця припадає, съ-тиха промовляє;
Выйди, выйди, дѣвчинонько, зъ рубленои хаты;
Теперъ нôчка темненькая, не знатиме мати.

Голосъ Ивана буцѣмъ мавъ у собѣ щось чародѣйського, тому, що Маруся, выслухавши пѣсню, почула, якъ якась особлива сила тягне ѣѣ икъ нему. Повинуючись сему влеченью, вона встала, и трепенными нôжками пôдôшла до ôкна. Пôдъ ôкномъ стоявъ Иванъ, безъ шапки, зъ бандурою въ рукахъ.

„Що тобѣ прійшло, Иване, грати въ таку пору?“ сказала зъ укоромъ Маруся.

„Хотѣвъ побачити ясні̂ твои очи, моє серденько.“

„Та що подумають собѣ хазяйські̂ дочки?“

„Не бôйся моя галочко; вони давно вже спять.“

„Спять. Да ôдки-же се ты знаєшъ, що вони спять?“

„Якъ-же менѣ не знати? Знай у мене серце такій вѣщунъ, що лучше твого дѣдуся, коли дѣло йде о тобѣ, моя зôронько!“

„Иди спати, Иване! вже пôзно, вже давно всѣ спять.“

„Дай же менѣ твою ручку.“

„На-що тобѣ моя рука.“

„Такъ, подержу трошки . . . та чи не легче буде на серцѣ.“

„А хиба въ тебе на серцѣ тяжко?“

„Охъ, тажко, тяжко, люба Марусю! Съ тôєи поры, якъ я тебе побачивъ, менѣ наче каменемъ грудь заложило; и тôлько тогдѣ менѣ легко и весело, коли дивлюсь у твои ясні̂ очи, коли слухаю твои соловейчині̂ рѣчи!“

„Якъ ôнъ мене любить!“ — думала, слухаючи его Маруся. „Нѣ, не може бути, щобъ ôнъ коли небудь промѣнявъ мене на иншу! Хиба вже дати ёму руку: та-жъ ôнъ бѣдненькій, такъ само горює по минѣ, якъ и я по нѣмъ. Его й сонъ не береться! Всего, либонь, тôлько и думає, що о минѣ.“

„Иване,“ — сказала вона. — „йди спати.“

„Хиба тобѣ не любо, що я отсе стою передъ тобою?“

„Та нѣ, Иване; тôльки вже пôзно.“

„Дай же ручку, такъ и пôду.“

Маруся мовчки подала ёму свою руку, и уже не въ-силахъ була одôймити ѣѣ: его желанья неначе перелились ѣй въ душу одъ одного прикосненья руки; и теперъ вона готова була простояти зъ нимъ въ такôмъ положеньи хочъ до самого свѣту.

Иванъ взявши Марусю за руку, не мôгъ вздержатись, щобъ не обôймивъ ѣѣ, и тôлько що хотѣвъ поцѣлувати, ажъ ось учувъ по-задъ себе говôръ.

Бондарь Омелько розпрощавшись зъ своими сусѣдами провожавъ старого Чайку въ садъ спати. Старики якъ-слѣдъ погулявши, неперестанно упевняли одинъ одного о душевнôй прихильности, и цѣловались майже на кôждôмъ кроку; та тутъ и подыбали другу пару, що обôймалась по зовсѣмъ инакшôй побудцѣ.

Маруся не досвѣдчена єще у нôчныхъ схôдкахъ, побачивши якъ-разъ передъ собою нахмурене лице дѣда и блестячу при мѣсяцѣ лысину бондаря Омелька, такъ оторонѣла, що и не рушилась одôймити одъ Ивана своєи руки, и держалась за него крѣпко, неначе боялася втонути.

„Е, добре внучко!“ — сказавъ Чайка, который ôдъ здивованья довго не мôгъ зачати мовы, и думавъ, що отсе ёму зъ пьяныхъ очей такъ показалось, буцѣмъ ôнъ бачить у таку пору свою Марусю на самотѣ съ парубкомъ. — „Отъ такъ ходи на богомôлья! Не вспѣли вернутись назадъ, уже й за жениханья! Красно, красно, моя комашко! Е!“

Ôнъ покачавъ головою. Маруся ще бôльше змѣшалася. Сурове лице старика, зъ сивою чуприною и навислыми бровами, стояло передъ нею въ блеску мѣсяця, якъ зле привидѣнья, що явилося въ саму поломѣнну хвилю ѣи житья; вѣщі̂ ёго очи нерухомо влѣплені̂ на неѣ, проникали до самого серця, и такъ тяжко було знести ихъ мрачный взôръ, що въ неѣ ажъ въ головѣ закручувалось. Но въ отсю пору Иванъ, по-

кинувши ѣи руку, пôдступивъ до старого Чайки, и своєю розмовою выбавивъ Марусю ôдъ погубного справунку ёго очей.

„Дядьку!" — сказавъ ôнъ — „не корѣть свою внучку: я одинъ виненъ, и одвѣчаю за все недобреє!"

„Слухай, козаче!" — одвѣчавъ ёму Чайка: — „недоброго тутъ нема ще нѣчого. Я не зъ тыхъ, що постарѣвшись, тôлько и знають, що ганьбити молодѣжъ за жениханья. Я самъ бувъ козакомъ, то и знаю, що молодцеви и звычай велить погуляти собѣ передъ женитьбою. Не бѣда и дѣвчинѣ постояти иноdѣ съ парубкомъ, хочъбы те и нôчью. Але всему треба знати часъ. Теперъ мы йдемо изъ святого мѣсця: грѣшно думати объ жениханьи! Будуть днѣ и потому: ще успѣли-бъ нагулятися и въ Воронежѣ. Не годиться, не годиться" — продовжавъ ôнъ сумнѣнно, покивуючи головою. „Затямъ ты собѣ, що недобрый початокъ лихій и конець має. . ."

„Дядьку . . ." сказавъ Иванъ.

„Такъ, такъ, козаче!" — говоривъ вѣщій старикъ, неслухаючи: — „недобрый початокъ лихій и конець має. Злый шукаε такихъ случаѣвъ; ёго треба выстерегатись! . . ."

„Неначе якъ на те-жъ, вбій ёго чадъ лихій!" вымовивъ бондарь Омелько который кивавався на ногахъ якъ дерево одъ вѣтру, и таки нѣчого не второпавъ зъ отсеи сцены.

„Пора спати, дѣти!" — сказавъ Чайка. — „Дай Боже, щобы на отсѣмъ все и скôнчилось. Ходѣмъ, брате Омельку."

Всѣ розôйшлися.

На другій день Иванъ и Маруся не знали якъ показатися дѣдови на очи; но старикъ, противъ ихъ ожиданья, стрѣтивъ ихъ дуже ласкаво, и здавалося зовсѣмъ забувъ про вчорашню подѣю; тôльки якъ бондариха стала пеняти, що Маруся сидить така сумна, ôнъ буцѣмъ не на-вмысне зробивъ замѣчку, що мабуть вона въ сю нôчъ мало спала. Маруся почервонѣла вся якъ макъ, и нѣхто, кромѣ Йвана, не знавъ правдивои причины отсеи краски, тому, що и бондаръ Омелько не памятавъ вчорашнёи придарки.

Пôсля снѣданья бондарь Омелько водивъ Чайку та Ивана по своимъ господарськимъ заведеньямъ; а Маруся зъ дѣвчатами ходила подивитись на Батуривській базаръ. Вернувши ôдтамъ сказала ѣй старша бундарѣвна:

„Чи чула ты, сестричко, про те, що у насъ въ Батуринѣ з е м л я п л а ч е?"

„Я чула объ тôмъ ще въ Воронежѣ" — одвѣчала Маруся — „отъ добре, що ты нагадала: де отсе мѣсце?"

„А отъ ходѣмъ-ко дальше; мы тобѣ покажемо. Тôлько, бачъ, не дуже прислухайся, а то и въ ночи буде спатись."

Минувши довгу вулицю повернули вони на право, и взôшли на цвинтаръ, трохи узвышеный надъ звычайною площеною Батурина. Маруся прилягла до землѣ и приложила ухо. Зъ-разу не чути було нѣчого и вона хотѣла уже встати; но отъ — у-внутрѣ землѣ пройшовъ неначе рѣзькій вѣтеръ: глухій, невыразный стонъ жалôбно потягнувся на далеку просторонь и обôзвався тугимъ свистомъ у другôмъ мѣсцѣ. Потому чує вона — якъ нѣбы багато голосôвъ пробудилося ôдъ сёго свисту, и неслись зъ глубины землѣ мѣшаною волною въ-гору. Съ кождымъ мигомъ сю волну чути було выразнѣшь; до неи приставали иншй голосы, а на-конець зробилося щось якъ хоръ, но таке похоронне, таке жалôбне, що Маруся не змогла довше й слухати, и зо страхомъ пôдоймилась зъ землѣ.

„А що, сестричко, чула?" спытували бондарѣвны; но Маруся нѣчого не одвѣчала, та ажъ якъ выйшли на улицю, и на нихъ повѣявъ ôдъ Сейму холодный вѣтеръ, вона опамяталась и спросила ихъ: що отсе такъ тяжко плаче въ землѣ?

„Сёго нѣхто не знає," одвѣчала старша бондарѣвна.

„Якъ, въ усѣмъ Батуринѣ нѣхто не знає?"

„Та не тôльки въ Батуринѣ, а и на всѣмъ свѣтѣ; тому що сеє диво сталося дуже давно; вже и тыхъ людей нема, що знали про него. А говорять лишъ, що колись-то въ Батуринѣ була вôйна и великій пожаръ, и побито багато народу, а съ тôеи поры кровъ христіянська плаче у землѣ."

Нѣчого не сказала на отсе Маруся; но таке нечуване диво запало ѣй въ душу, и вона постановила собѣ, дождавши способности, спытати за те у дѣдуся.

Коли дѣвчата вернулись до дому, обѣдъ бувъ уже на столѣ. Пообѣдавши ôддыхнули трошки, и зôбралися въ дорогу.

Бондаръ Омелько зо всею семьею провожавъ своихъ гостей за Батуринъ. Тамъ, остановившись на курганѣ, выпили старй по чарцѣ настойки; а молодй по шклянцѣ меду; по-тôмъ обôймились и розсталися зъ рôзными наказами и надорожними привѣтами.

Прошедши зъ пôвъ версты Маруся оглянулась, и побачила, що на курганѣ ще стоять люде; но якъ спустились въ долину, курганъ уже нѣ разу не показувався.

Всѣ троє ишли зъ-разу мовчки, пôдъ вплывомъ чувства розлуки съ пріятелями; на-конець старый Чайка ставъ говорити зъ Иваномъ о бондарѣ, розказувавъ про стариннє своє зъ нимъ знакомство, а що въ головѣ ёго гравъ трошки хмель, хочъ ôнъ и остерѣгавсь лишнёго питья, то и розговоръ ёго пріймивъ скоро тонъ веселои простодушности, зъ якою звычайно говорить пôдгулявшій Украинець. Маруся, у которои не выходивъ зъ головы Батуриньскій цвынтарь, уважала отсю минуту за найздôбнѣйшу для своєго пытанья, и вплѣвши незамѣтно въ спôлный розговôръ своє оповѣданья объ тôмъ, якъ въ Батуринѣ плаче земля, спытала въ старика, чи не знає ôнъ, ôдъ-чого отсе дѣється.

Старикъ роздумно похиливъ голову, и зъ-минуту нѣчоао не одвѣчавъ. Тяжкій здыхъ вырвавсь у него изъ груди.

„Ôдъ-чого плаче земля?" — повторивъ ôнъ. „Не пытай въ мене, дитя моє, ôдъ-чого вона плаче. . . . Багато наробивъ бѣды окаянный Мазепа! Самъ пропавъ нѣ за собаку, и другихъ погубивъ, проклята душа!"

Ще разъ здыхнувъ вѣщій старикъ, та-й до самого вечера йшовъ понуреный и смутный. Иванъ зъ Марусею мовчали. Но якъ прійшли у Крôлевець, ôдъ которого було имъ тôльки тридцять верстъ до дому, та зайшли до кума Андрея, Чайка знову розвеселився, и пôсля кôлькохъ чарокъ зробився зъ него той же говôркій Чайка, що бувъ у бондаря Омелька.

Часть друга.

Шумить, гуде славный Воронѣжъ; та не ôдъ грому и бурѣ, а ôдъ удалыхъ пѣсень и танцѣвъ. Весела товпа молодежи при свѣтлѣ мѣсяця порывистымъ приливомъ плыве по опустѣлыхъ улицяхъ. Чутенъ изъ неи звукъ музыки, топôтъ танцюющихъ, рôзноголосный смѣхъ и буйный говôръ; но ще чутнѣшъ голосъ ôдборныхъ гулякъ, которй ôддалившись де-нещо ôдъ загальнои товпы, выступали гордо, — покрывивши на-бакеръ высокіи шапки, заложивши руки въ кешенѣ своихъ свитокъ, и звôнкимъ, стрôйнымъ ладомъ спѣвали чумацьку пѣсню:

„Ой грайте, музыки, одъ двора до двора.
Да щобъ не журилась стара ненька дома. . . ."

Одъ сёго голосу не тôлько розлегались Воронѣжськй левады и сады, но и самъ мѣсяць буцѣмъ на него обзывався. Чуденъ бувъ свѣтъ ёго: падаючи зъ высоты небесъ на темнй дерева, на низенькй хаты, на широку улицю и танцющу товпу, ôнъ дававъ всёму якійсь особливый цвѣтъ, и форму, о якôй въ день не можна мати понятія; въ ёго сіяньи все здавалося незвыкле, якъ у снѣ; все нѣбы рушалось и говорило якимось дивнымъ языкомъ: и зъ-за-того такъ весело и вольно було на душѣ у гуляющихъ. Вони наче попали въ зачарованый свѣтъ, де нема нужды и прикростей, де все чудно и ясно, и неслись на-передъ безжурно, буцѣмъ упевненй що танець нѣколи не скôнчиться и музыка не перестане.

На-вередъ всѣхъ ишовъ Иванъ зъ своєю бандурою, за нимъ двѣ скрыпки и бубенъ; но анѣ голосъ скрыпокъ, нѣ гудѣнья бубна не заглушали звукъ бандуры: живою струєю сплывавъ ôнъ надъ загальнымъ тономъ музыки, и надававъ ѣй въ найрозгульнѣйшихъ пѣсняхъ якесь задумчиве выражѣнья. Уже всѣ у Воронежѣ знали історію про отсю бандуру; знавцѣ дивувались особливому ѣи устроєви; парубки и дѣвчата чули въ ѣи звуцѣ инакшій голосъ ôдъ бандуръ звычайныхъ; а де ино явилася дивовижнá бандура, тамъ и були самй головнй вечєрницѣ. Тымъ-то и теперъ молодѣжъ зъ-усего Воронежа зôбралася увъ одну купу, зъєдночила своихъ музыкантôвъ, та-й ишла по улицяхъ выкликати охотникôвъ повеселитись.

Товпа росла неперестанно помѣрѣ сёго, якъ рушали на передъ. А-далѣ роздѣлилася на двоє: одна половина пôшла великою улицею, а друга, пôдъ верховодствомъ Ивана вступила у вузкій проулокъ, идучій по-надъ ставомъ. Проулокъ сей, ôдъ навислыхъ зъ обѣхъ сторонъ садовыхъ деревъ, бувъ майже зовсѣмъ темный, тымъ бôльше, що всѣ предметы, на которыхъ не лежала тѣнь, були незвыкло яснй при свѣтлѣ мѣсяця.

Иванъ и ёго сопутники остановилися передъ низенькою хатою, майже зовсѣмъ закрытою двѣма березами, похилившими надъ нею свои темнй вѣты. Иванъ загравъ на бандурѣ, парубки и дѣвчата, провожавшй ёго, заспѣвали пôдъ голосъ струнъ призывну пѣсню:

„Вѣтеръ повѣвае, гôлье розхиляє;
Пôдъ моими воротами скрыпка-дудка грае.
Скрыпка дудка грае, мене мати лае,
Мене мати лае, гулять не пускае.
Пусти мене мати! я не забарюся;
На милого подивлюся, до дому вернуся."

Що-жъ отсе за хата, що передъ нею ôддали всѣ таку пошану? Чи не вже вона така важна своими высокими березами зъ буськовымъ гнѣздомъ? або малёваными дверьми, на которыхъ написаный чубатый Запорожець въ червоныхъ шароварахъ, зъ бандурою въ рукахъ? Нѣ; не березы и малёванй двери привели сюди Ивана; а въ отсѣй хатѣ живе дѣвчина, якои дру-

гои не найдете не тôлько въ Воронежѣ, да ледви чи й въ самôмъ Глуховѣ.

Отъ вона учувши знакомый звукъ бандуры, и пѣсню, выбѣгла изъ хаты въ легкôмъ сельськôмъ убраньи — въ чертатôй плахтѣ, бѣлôй сорочцѣ зъ вышиваными рукавами, зъ широкою стяжкою повязаною на головѣ. Се була Маруся.

Користуючись непринужеными сельськими звычаями, у которыхъ заховалася ще давня простота обычаѣвъ, Иванъ обôймивъ Марусю безъ дальшихъ околичностей, и поцѣлувавъ въ повныи губки. Дѣвчата окружили сердешну свою подругу. Иванъ перемѣнивъ пѣсню, и загравъ до танцю:

„И дожчикъ иде, и метелиця гуде:
Дњвчина козака черезъ улицю веде. . .“

Кôлька голосôвъ пôдпѣвало ёму хоромъ, другй танцювали; и весела товпа рушала на-передъ по прежнёму, а луна звучно вторила ѣй по тамту сторону ставу.

Приближаючись икъ хатѣ, у которôй збирались вечерницѣ, всѣ якъ-разъ остановились зо-страхи; пѣснѣ замовкли; Иванъ перервавъ не въ ладъ свою игру. На востоцѣ небо раптомъ освѣтилося; зъ-за лѣсу вылетѣла огняна куля, и обсыпаючи искрами околицю, розтягнулася довгою волнистою полосою и сховалася за другимъ лѣсомъ. „Що се? що се таке?“ стали пытати зо всѣхъ сторонъ, нѣхто не мôгъ дати одвѣту.

Мѣжъ-тымъ зôбравшися въ хатѣ парубки и дѣвчата выйшли, зачувши шумъ, на улицю, и ще бôльше увеличили говôръ. Розпросамъ и судженьямъ не було кôнця; вырывались иногдѣ и исторіи про подобнй чудеса; но нѣхто не мôгъ сказати певне, що отсе за дивовижа. Тутъ хтось и догадався напôмнути, що пора зачати вечерницѣ, и отсе заставило всѣхъ вернутись въ хату.

Кôлька дѣвчатъ, позакачавши рукавы бѣлыхъ сорочокъ своихъ взялись пекти блины и варити варенуху, другй сѣли за роботу: инша прясти, инша вышивати заполочію рукавы. Парубки помѣстились мѣжъ ними и стали жартувати, та вже выправляти рôзнй штуки и балянтрасы. Загальный хохотъ нагороджавъ затѣйливу шутку. А-далѣ дѣвчата, щобы увôльнути ôдъ острыхъ указокъ парубкôвъ, затягнули сумощаву старосвѣтську пѣсню, котору либонь зложила тугующа мати, выправляючи своєго сына въ походъ. Иванъ вторивъ имъ на бандурѣ.

„Ой добрая годинонька була,
Якъ матуся свого сына била.
„Ой якъ будешъ мене, мати, бити,
То не буду я съ тобою жити.
Ой пôйду я съ туги на Вкраину,
И тамъ же я, мати, не загину“
— Ой вернися, мôй сыну, вернися,
Внесу жупанъ, такъ ты й преберися;
Подивлюся, мôй сыну, на тебе:
Чи е такій козакъ на Вкраинњ?
Чи е такій козакъ на Вкраинњ,
Якъ ты въ мене, мôй сыну вродливый. . .
Ой не жалкуй, мôй сыну, на мене:
Не дай Боже пригоды на тебе!
Якъ ты будешъ пострелянъ-порубанъ,
Ой хто-жъ тобњ ранонькы иромые? —
„Въ полњ, мати дрôбенъ дожчикъ иде,
Ой той менњ ранонькы, промые“
— Ой не жалкуй, мôй сыну, на мене;
Не дай Боже пригоды на тебе!
Якъ ты будешъ въ степу помирати,
Ой хто-жъ тобњ головку оплаче? —
„Въ полњ, мати, чорный воронъ краче,
Ой той менњ головку оплаче.“

(Дальше буде.)

ВИДѢНЬЯ БЕЛЬСАЗАРА.

Зъ Еврейськихъ спњванокъ Байрона.

Король сидить въ палатѣ,
Засѣвъ его ввесь двôръ,
И свѣчъ горить багато, —
Бувъ велелѣпній пиръ.
А що къ обрядамъ вѣры
Призначивъ божій людъ,
Зъ тыхъ чашъ на царськôмъ пирѣ
Вино поганцѣ пьють.

Пирующимъ въ тѣ поры
Являеться рука,
И пише на мраморѣ
Неначе на пѣскахъ.
Всѣ дивляться и бачать
Слѣдъ пальця на стѣнѣ,
И руку сю, що значать
Якйсь знаки дивнй.

Поблѣдъ король съ трѣвоги,
Утѣхъ знехать велѣвъ,
И голосъ мавъ судрогій,
И позôръ остовпѣвъ
„Самыхъ мудрѣйшихъ скличте
Зъ-край свѣта, кôлько е,
Хай скажуть, що ся причта,
Що втѣху намъ труе!“

Хоча якій зъ Халдеи
Бересь за толкъ, — не йме:
Мовъ вильмище лихее
Стоить письмо нѣме;
И Вавилонъ, хочъ зн е

Всѣлякому письму,
Щобъ бувъ такій, не мае,
Щобъ толку давъ сёму.

А бувъ чужій въ народѣ
Невôльникъ молодый;
Ôнъ чувъ о тôй пригодѣ,
И зголосивсь туди;
И прочитавъ лишъ зъочивъ
Письма таемный знакъ: —
Читавъ ôнъ тее съ-ночи,
А рано сталось такъ.

„Роззѣвилась могила;
Въ нѣй ляже Бельсазаръ;
Вага перехилилась:
Не вартъ нѣчого царь.
Въ сорочку го одѣнуть,
Дать плыту верхъ головъ;
Загорне Медъ краину,
А Персъ убье его!!!"

Климковичъ.

ХТО НЕ ЛЮБИВЪ.

Розказане.

(Дальше.)

Донька газды саме теперъ скликала въ сѣни свои куры. Тамъ то було того! И пухлатѝ, и чубатѝ, и гребенатѝ, и стрепѝ, якѝ хто любивъ; и когутъ пышный, и кури пестеливѝ, и каплуныгладкѝ, товстѝ. Та де, тому й лику не було! А все то видко було пещене, зазирало цѣкаво въ руки, молодои газдиньки, перекривлювало головками, и кокотѣло.

„Така то въ мене газдиня," зновъ жартувавъ старый, гладючи доньку по краснôмъ личку: „у неи куры лише та куры. Треба буде поволи ихъ рѣзати, а котрѝ пещенѝ, тоти будуть найлѣпшѝ."

„Шкода тату," зазвенѣло дѣвча.

Я самъ якось приставъ ôдразъ на ѣи сторону: „Шкода такихъ красныхъ курій рѣзати бо то лише дивитися на нихъ, якѝ собѣ пышнѝ. У насъ дома нема такихъ, отъ скôлька лише, якихъ небудь."

„Отъ видишъ, привѣзъ я собѣ бѣду до дому — ôнъ ще также за куры на мене. Чекай-но молодику, колись и ты будешъ за куры перечитися якъ я нынѣ."

Дѣвчина вѣдавъ хотѣла перепинити бесѣду батькови; пытае мене:

„Чи у васъ нема такихъ курій?

„Нема."

„А сестръ вы не маете?"

„Немаю. Я самъ въ дома, та мои родичѣ."

„То вамъ прикро де коли мабуть, такъ якъ минѣ" — та й щось подумала трошка: „кобы я мала брата, бо въ мене також лише тато й мама."

Майже дитиняча бесѣда дѣвчины, щирôсть еи, ажъ закрутили минѣ голову — я незнавъ що далѣ сказати.

Призирався я ще досыть довго, якъ громада курій пирливихъ товклася передъ своею газдинею, котра неначе забувши, що е ще хтось бôльше, прикликувала то сивошку, то сорокалю, и пестила ихъ.

За нами ôдозвався знову голосъ газды:

„А много бы вамъ обоимъ треба було пшеницѣ, абы на таке господаренье стало?"

„Намъ....?", пôвголоскомъ сказала дѣвчина и утекла, зачервонѣвши на личку; я незнавъ чому.

„Ходѣмъ до покою;" закликавъ мене газда, и майже потягъ за собою.

Принятый, якъ бы у рôдного батька нелѣпше, найшовъ, такôй по правдѣ сказавши, не дуже й хотѣлось минѣ до дому вертати. Я ажъ забувъ, що я въ чужихъ людей сиджу. Уже туй туй буде тыждень, за якъ я загостивъ до добрыхъ людей, забираюсь уже далѣ вандрувати; а они здержують, спирають, просять, нукають мене, щобъ лишився еще. Та колибъ була хоть дѣвчина мовчала — якъ сказала: „побудьте ще троха" — то вже й по минѣ було.

„Поѣдемо оба, та побачуся зъ твоимъ старымъ" — говоривъ старый мôй прiятель, а то мабуть такъ, що не поѣдемъ, якъ скоро скажеться.

Тымъ часомъ, нѣмъ мы зъ газдою забралися до ѣзды, я собѣ красненько забувъ на все, добре минѣ було ту — ба не тее, минѣ голову, незнати якъ, запрятала до разу, дочка домашня.

Незнаю, чи старѝ на насъ зважали чи нѣ, мы собѣ обое по цѣлыхъ дняхъ ворошно все а все були - разомъ газдували, акъ братъ и сестра. Якъ день Божій наставъ мы вже обое.

Вы певно, нынѣшнй новосвѣтськй, думаете, що мы на ладъ французькій ачей поступали, та якъ зъ письма вели коханье.... Нѣ крыхты сего! — Мы пересидѣли обое цѣлый день, цѣлый день зъ собою переговорили, а й одного бодай слова небуло у насъ за любовъ; мы за ню не знали й не згадували. Цѣла наша бесѣда була собѣ така звычайна, невинна, якъ по мѣжъ двоима рôдныхъ лишъ бувае. Отъ видите, а прецѣ оно якось безъ слова безъ мовы, такъ здавалось и видѣлось, що одно безъ другого ледви чи выдержить бодай годинку — якъ еи не було въ хатѣ, то й я вже шукавъ, а якъ мене, то она сердешна поти ходила, поки мене неподыбала.

„А де вы подѣлися були?" — пытала мене заразъ першимъ словомъ.

„Я за вами шукавъ," звычайно я казавъ ѣй.

Прійшлося у конець и ѣхати вже до дому. Зобралися мы оба, уже и брычка заѣхала, и въ покоѣ усѣхъ насъ четверо зôйшлися попрощатися. Но газда ще забувъ щось тамъ слугамъ за конѣ приказати, а мати, сердешна, щось тамъ еще для мене на дорогу забула подати, та обое насъ лишили на якійсь часокъ самыхъ. Умисне они того незробили, якъ де хто нынѣ може й подумае, бо тогди ще не було такои поведѣнки, та й молодцѣ трошки лѣпшй були. Отже мы двое лише були.

Якось мы тодѣ такй небули, якъ цѣлый часъ гостины. Дѣвчина стояла коло ôкна засумована, обзирала собѣ квѣты; а я такôй нѣчого не робивъ та якъ позиркнувъ на ню, незнаю, що зо мною наразъ таке удѣялось. А чи було и що на думцѣ и то годѣ нынѣ знати. Я й тогди ледви знавъ.

Перше дѣвчина зачала бесѣду.

„Вы вже ѣдете, та хто зна, чи коли до насъ загостите — нате осьде рожу нерозцвилу на память — та зганьте часомъ за насъ." Щось такъ якъ бы зъ жалемъ говорила, а наразъ отъ. „А щожъ вы минѣ на память лишите?" запытала нѣбы смѣючи.

Я задумався, що казати. — Уже й знавъ;

„Я зъ дому вамъ привезу."

„Ледви" она каже, „де — вы забудете."

„Отъ даю вамъ руку, що буду."

Она мене за руку взяла, а мене наче переймило наскрôзь цѣлого. Я подививъ ѣй у очицѣ чорненьки, а въ нихъ слезы; ажъ тогдѣ по минѣ сталося. Незнаю вже нынѣ, якъ оно прійшло, що мы близше себе зробилися; личко еи коло мого було . . . .

„Незабудьте — а пріѣдьте." — „Пріѣду."

Вôйшли родичѣ, мы попращалися та й поѣхали.

* *
*

Дома у батька мого не мало здивувалися, коли я пріѣхавъ не самъ, а радôсть еще бôльше була, коли пôзналися, здыбавшися по многихъ лѣтахъ, два давнй товаришѣ, мôй гостинный старый пріятель и мôй батько.

„Хорошого маешъ сына," казавъ изъ кôлька разъ до мого батька гôсть; „у мене его Бôгъ мае, у мене дочка лише — а чи е у тебе й дочка яка?" — пытавъ мого батька забувши, що й я вже се ему скававъ, що я одинокій у родичѣвъ.

„Дочки Богъ мае — за те вже въ тебе, а мôй сынъ то най буде й за твое!" — жартуючи одвѣтивъ мôй батько, а минѣ якось тй слова здавались радѣшнй и утѣшнй.

Старй оба яли собѣ розказувати все, що имъ пригодилося, ôдколи розôйшлися они зъ собою, мôй батько показувалъ пріятелеви цѣле имѣнья, обводючи его всюди. Ихъ бачъ обохъ, господарѣвъ, тее й найбôльше обходило. А я за тымъ часомъ матери розказувавъ де я бувъ, що я видѣвъ, де и що чувъ помѣжъ людьми.

Та дивно те й розказувавъ я. Усе що лише зачну оповѣдати, зайду на мою послѣдну гôстьбу у нашого теперѣшного гостя, та й не стямлюся розказуючи за его дочку, яка она добра, хороша, и сердешна собѣ дѣвчина. Я забувся, а мати не нагадувала минѣ за те, що я де що иншого мавъ розказати, лише слухала и усмѣхалася.

„А якъ-же она зовеся?"

„Она зовеся, матусю, Зося. Кобы вы еи побачили, тобы вамъ не дивно було, що я еи хвалю такъ дуже."

„Та може коли й побачу."

„Та я обѣцявся прѣіхати тамъ — она мене такъ красно просила, а я такôй бодай разъ еще конче тамъ загощу."

„Ой влѣзла тобѣ тая Зося доволѣ въ голову,“ сказала мати й одôйшла, а я ажъ тогди схаменувся, що я вже розповѣвъ все, що зо мною черезъ тую чорноброву Зосю сталося. А вже мы за нѣчо такъ не йшло, лишъ щобы мати батькови не розказала; бо смѣявбыся зъ мене и нагадавъ бы заразъ що говоривъ, минѣ на дорогу. Найшли минѣ на тямку еще до того и поговорки моихъ товаришѣвъ зъ котрыхъ я неразъ жартувавъ собѣ. О, скоро довѣдаются, то смѣятися будуть зъ усеи силы. Треба знати, що я бувъ еще тогди молодикъ, то й не диво, що минѣ таки дѣтвачи гадки у голову заходили.

А вже не покажу те по собѣ, що я Зосю люблю, не скажу, надумався я такъ та й завзявся такъ зробити. Хотьбы й незнати що, я такой на своимъ поставлю, у мене тая була гадка.

Отъ и на силу такôй неговоривъ я нѣчого за доньку гостя нашого бôльше, прибравъ лице погôдне й веселе, хоть правду повѣвши минѣ такôй Зосинû очицѣ, еи личко румяне, тоти бровы чорненькû, и годинки однои не дали про що иншого думати, и все я еи бачивъ и чувъ голосокъ звенячûй. А якъ прійшла нôчъ, страхъ! що минѣ все а все не снилося.... лише зажмурю очи, уже я й коло неи сиджу, уже обое мы собѣ розказуемо нѣтвѣстищо, я зъ нею десь по левадахъ, по городахъ ходжу, такій радѣшный и веселый, що й годѣ розказати такъ.... мине нôчь, я мовчу, встыдаюся признати.

Минувъ мабуть щось тыждень такъ, я якось видите, и незнаю коли чи скоро чи нѣ ôдѣхавъ отець Зосинъ; я собѣ думавъ, снивъ, пригадувавъ за Зосю, але казати нѣчо не казавъ я й словечка марного — бо минѣ той часъ и такъ любо жилося думками...

(Д. б.)

ЛАСТÔВКАМЪ ВЪ ДОРОГУ.

Ластôвоньки дрôбныи,
Посланники зъ за моря,
О гоньцѣ всеняныи,
О свѣдки мого горя!

Якъ пôйдете въ гостину
За горы за Карпаты,
На рôдну на хатину
Сѣдайте щебетати,

Сли васъ рôдня спытае
Якъ въ чужинѣ я маюсь,
Скажѣть, бôгъ долю мае
Бо волѣ тутъ не знаю.

Якъ милая васъ стане
Пытати за милого,
Скажѣть: що серце вяне
Ôдъ смутоньку лихого.

А мавъ бы васъ, зпросити
Другъ вѣрный сивоокій,
Скажѣть, що самъ носити
Мушу весь жаль глубокій.

Но сли хто зъ вороженькôвъ —
Сусѣдъ васъ поспытае,
Скажѣть що „веселенькій“,
Гараздъ му пропвитае.

Будимъ 1860.

В. Шашкевичъ.

ЗГАДКА ЗА ШЕВЧЕНКА; ЕГО СМЕРТЬ И ПОХОРОНЫ.

Пôсля Л. Жемчужникова; Основа, 1861. III.

Охъ, и радъ же-бъ я, дитя мое,
До тебе встати, тобѣ порядокъ дати;
Да сыра могила дверѣ залегла,
Оконечка заклепила.

Весѣльна сирôтська пѣсня.

Нема вже Шевченка! Смерть розлучила насъ на завше зъ великимъ поетомъ. . . .

Родився Тарасъ Шевченко середъ степôвъ Днѣпровськихъ, и тамъ, зъ молокомъ матери всысавъ любовъ до родины, ѣи преданья, ѣи пѣснѣ поетичнû. Смутна пѣсня носилася въ убогôй хатѣ; гойдалась убога колыска; матѣръ переставала спѣвати.... и горячû, сердешнû слёзы капали на ёго лице; мати брала ёго на руки повитого въ лохмотья, и плелась зъ нимъ на панщину въ спеку и непогоду.

Пôдрôсши трохи ôнъ уже слухавъ козацькû пѣснѣ и розказы старого дѣда, — ровесника, а може й сподвижника гайдамакъ, — который выводивъ передъ ёго очи крôвавû сцены, повнû страху и одваги. Все гартувало отсю душу. Жизнь ёго ôдъ уродженя була наповненьа то горемъ, то драмою, то поезію; бѣдность и жалка доля преслѣдовали за пятами и ёго, и все, що було ёму близьке. Поетичня и будня жизнь народу нероздѣльно ôдпечатувались на ёго душѣ.

Слѣпа судьба рано взяла ёго въ свои твердû руки и, не давала спочинку ёго серцю. Выдертый колись ôдъ родины и семьи, киненый далеко ôдъ пріятелѣвъ, ôнъ довго знывавъ одинокій, въ пустынѣ, въ глушѣ, а нѣколи не жалувався на свою судьбу, нѣколи не говоривъ о своихъ страданьяхъ.

„Невсыпуще горе“ не змѣнило ёго; ôнъ оставсь чистый серцемъ, ôнъ бувъ у-повнѣ чоловѣкъ, — у всему значеньи сёго слова. Поетъ, горожанинъ, маляръ, граверъ пѣвець, — ôнъ всюди йшовъ чесно и розумно.

Сѣ дарованья зъедночилися у нѣмъ сôлько на ôдраду и одпочинокъ у тяжкôй жизни, стôлько и на те, щобы ще гôрчѣйше познававъ ôнъ свое неôдрадне сутья. У иншого можна почислити днѣ горя на усѣмъ вѣку, а въ него — днѣ щастья.

Для Шевченка настали яснѝ хвилѣ, коли пôсля десятилѣтнѣи розлуки ôнъ побачився зъ другами, зъ родиною, зъ рôдными.

Нѣжна, тепла душа ёго була вдячна кожному, хто любивъ ёго. Вдяка за вчастья не покидала ёго нѣколи. Винованый де-якими за невдячность ôнъ бувъ симъ гôрко оскорбленъ. Разъ писавъ ôнъ такъ: „Сплели, неначе я увôльненъ зъ крѣпостного стану и выхованый на чужій щотъ. Ôдки отся недорѣчня байка не знаю. Знаю тôлько, що вона не дешево менѣ стала.“

За мою заочню любовъ для него (говорить п. Л. Жемчужникôвъ) зустрѣвъ мене Шевченко при першôмъ познакомленьи зъ братськимъ обôйманьямъ, не одходивъ одъ мене, голубивъ дѣтокъ, приходивъ до мене нôчью, и безъ церемоніи будивъ, щобъ надивитись. „Якъ я радъ, що бачу васъ и вашу семью,“ мовлявъ ôнъ. Дѣти мои, которыхъ ôнъ перше нѣколи и не бачивъ, до слѣзъ ёго врушали, називаючи по имю одъ першого разу; вони знали ёго по портретѣ. Не пора зближае чоловѣка, а сочувство. Мы съ першихъ слôвъ були одна семья. Корыстаючись такою ôдкрытою любовью, я позволивъ собѣ высказати Тарасови Григоровичу мою обаву за дальшу судьбу ёго, и розвивъ передъ нимъ ёго будущнѝ, ще мрачнѣйшѝ днѣ. Слёзы зôбралися на очахъ ёго, ôнъ утеръ и всхлипнувъ: „Правда.... О, крый Боже! крый Боже!....“

Здоровья поета-художника, видячки гôршало. Смутокъ и душевна туга, недовольство собою, недовольство житьямъ, замагали ёго. Ôнъ рѣдко дивився въ очи.... На горизонтѣ ёго назбиралась чорна хмара, и вже понесло холодомъ смертельнои слабости на ёго слёзами обливане житья. Ôнъ все ще захочувавъ побачитись съ побратимами, все думавъ поселитися на родинѣ... и чувъ, що ёму все гôрше.

У ранцѣ, 26. Лютого, о пôвъ шестôй годинѣ, не стало Шевченка....

Приведемо простый, теплый и зовсѣмъ вѣрный розказъ А. М. Лазаревського о послѣднѣмъ днѣ жизни поета:

Тарасъ Григоровичъ почувъ себе нездорово въ осени минувшого (1860) року. 23. Листопада стрѣтившись у М. М. Л. зъ докторомъ Е. Я. Бари, жалувався ôнъ на бôль въ груди. Докторъ осмотривши грудь радивъ Тарасови шануватися. Одъ сёго часу ёго здоровья гôршало зъ дня на день. Сѣченъ и Лютый просидѣвъ ôнъ, майже невыходячи зъ комнаты, по-рѣдку лишъ навѣщаючи близькихъ знакомыхъ. Въ сю пору ôнъ все таки займався гравированьямъ, малювавъ копію зъ своего портрета, що бувъ на выставѣ, и зачавъ портретъ однои дамы. Ôнъ працювавъ весело все ôдъ 12 до 4 годины, майже до кôнця Сѣчня.

Въ суботу, дня 25. Лютого, въ день имянинъ покôйника, першій навѣстивъ хорого М. М. Л., и заставъ ёго въ страшенныхъ мукахъ. По словамъ Тараса Григоровича, зачався у него съ-ночи дуже сильный бôль въ груди и не дававъ ёму лягти. Ôнъ сидѣвъ на постели и напружно дыхавъ. *„Напиши брату Варфоломею,“* сказавъ ôнъ Л., *„що минѣ дуже не добре.“* Заразъ пôсля того пріѣхавъ п. Бари. Выслухавши грудь, освѣдчивъ докторъ, що водяна пухлина кинулась въ легкѝ.

Муки хорого були несказаннѝ. Кожне слово стоило ёму великого труду. Мушка положена на грудь де-що злегчила страданья, и ёму прочитали поздоровкальну депешу зъ Харкова, ôдъ П. Трунова; „спасибô!“ тôлько и мôгъ сказати небôжчикъ. Потому просивъ одчинити ôконце, выпивъ шклянку воды зъ лимономъ, та-й лягъ. Здавалось, що задрѣмавъ; присушнѝ зôйшли въ ёго майстерню. (Т. Гр. умеръ въ дому академіи художествъ, въ своѣй майстернѣ. Постѣль ёго стояла на антресолѣ.)

Десь о третѣй годинѣ навѣстили ёго ще кôлька пріятелѣвъ. Ôнъ сидѣвъ на постели, що пять, що десять минутъ пытавсь, коли буде докторъ, и выражавъ желанья зажити опіюмъ, щобы сномъ обезтямитись. Одвѣчали, що докторъ буде о третій годинѣ, но за кôлька минутъ ôнъ опять зачавъ нетерпеливѣти, пытаючись, чи швидко буде докторъ. Порôвняючи, то ёму було въ сю пору лѣпше. Коли остався въ него самъ одинъ В. М. Л., зачавъ Тарасъ Григоровичъ говорити, якъ-бы ёму хотѣлось побути на родинѣ, и що ôнъ весною поѣде на Вкраину.... Розважуючи хорого, призывавъ ёго В. М. Л. у-разъ зъ нимъ зробити поѣздку въ южнѝ губерніи. Тарасъ Григоровичъ слухавъ зъ удовольствомъ, охотно соглашався, замѣчаючи, що рôдный воздухъ верне ёму здоровья. *„Отъ якъ бы до-дому, тамъ бы я може одужавъ.“* Кôлька разъ повторявъ ôнъ, якъ ёму нехочеться вмирати. Въ сю пору п. Бари опять навѣстивъ хорого, найшовъ ёго въ задоволяючôмъ станѣ и радивъ продовжати приписани средства. Хорого оставили видочно вспокоеного.

О 6. годинѣ пріѣхавъ одинъ зъ пріятелѣвъ покôйника зъ докторомъ П. А. Круневичемъ. Хорый бувъ опять въ труднôмъ положеньи. Ôнъ силкуючись одвѣчавъ на пытанья доктора, и здавалося, пôзнававъ уже свое безнадѣйне положенья

Десь о 9. годинѣ пріѣхали знову Бари и Круневичъ. Вони ще разъ выслухали грудь хорого: вода все наповняла легкѝ. Для злегченья страданій поставили ще одну мушку. Заразъ за симъ прійшла до хорого друга поздоровельна депеша изъ Полтавы: „Батьку! Полтавцѣ поздравляють любого кобзаря зъ имянинами, и просять: утни батьку, орле сизыѝ! Полтавська громада.“ Выслухавши ѣѣ, сказавъ! *„спасибô, що не забувають.“* Депеша, видко врадувала ёго. По тôмъ докторы зôйшли въ низъ. Оставшимся при нему другамъ сказавъ Тарасъ: *„чи не заску я, — возьмѣть огонь!“* Но минуть черезъ пять ôнъ ôдôзвався: *„хто тамъ?“* и коли на зывъ его прійшли, то ôнъ просивъ завернути п. Бари и сказавъ ёму: *у меня апеть паракстъзмъ начинается: какъ бы астановѣть ево!* Положили на руки гôрчишники.

Въ половинѣ 11. навѣстивъ Тараса М. М. Л. зъ другимъ пріятелемъ. Вони найшли хорого сидячого на постели безъ свѣтла; ёму було дуже тяжко. На замѣтку М. М. Л. що мабуть вони ёму заваджають, одвѣчавъ Тарасъ: *и справды такъ; минѣ хочеться говорить, а говорить трудно.* Его оставили самого.

Майже всю нôчъ провѣвъ ôнъ сидячи на постели, уперши своѣ руками, бôль въ груди не дававъ ёму лягти Ôнъ то запалявъ, то гасивъ свѣчку, но до людей бувшихъ въ низу, не обзывався.

О 5. годинѣ ôнъ попросивъ оставленого при нѣмъ ôдъ М. М. Л. слугу зробити чай, и выпивъ шклянку сёго зо сливками. *Убьерь же ты тьепьерь здьесь* сказавъ Шевченко, *а я сайду въ ньзъ*.

Зôйшовъ Тарасъ въ майстерню, охнувъ, упавъ, и — въ половинѣ 6. годины нашого дорогого, рôдного поета не стало! . . . . ."

Зъ бѣдной комнатки покôйного розходилася страшна вѣсть по академіи, — розливалась дальше, дальше, и пôшла по городу, ôдшукуючи другôвъ и братій, задаючи кожному рану у серце.

Лютого, 28. дня, рано, була похоронна обѣдня. Тяжке незносно-мучительне було прощанья, но не взираючи на те, якесь ôградне чувство и свѣжость вѣяла на душу. Храмъ бувъ повнѣсенькій. Всѣ злучилися по братському увъ одну печаль, одно вздыханья. Благоговѣнья для покôйного и ненарушима тишина були кругомъ. Тутъ не було лицемѣрія: непритворна любовъ, и уважанья для Шевченка крѣпко здружили насъ.

Неповоротна утрата оловомъ грудь давила. Смутнй и пораженй горемъ зближались мы одинъ за другимъ до труны, щобъ надъ свѣжимъ ще тѣломъ усопшого высказати ёго заслугу. Кожный и плакавъ и радувався, слухаючи публичню оцѣнку поета-чоловѣка. Кожне сказане слово готовъ бувъ всякій зъ насъ повторити грôмко, — воно до всѣхъ насъ належало. —

Панъ Л. Жемчужниковъ въ своѣй статьи надрукованôй въ Основѣ помѣстивъ такожъ всѣ надгробнй слова прореченй розличними мужами трехъ народностей словянськихъ, а то: руськои, россійськой и польскои. Всѣ тіи слова суть для кожного родимця дуже займавнй, и стояло-бъ, скôлько ихъ е, всѣ дословно удѣлити читателямъ нашимъ съ которыхъ ледви десята часть мае способность прочитати ихъ изъ самои Основы; но тѣсный объемъ нашои часописи не дозволяе намъ сего зробити, про те мусимо обмежитися на помѣщеньи кôлькохъ важнѣйшихъ.

СЛОВО П. А, КУЛѢША.

Немае зъ насъ нѣ одного достойного проректи рôдне украинське слово надъ домовиною Шевченка: уся сила и вся краса нашои мовы тôльки ёму одному одкрылася. А все-жъ мы черезъ ёго маемо велике й дороге намъ право — оглашати рôднымъ украинськимъ словомъ сю далеку землю.

Такій поетъ, якъ Шевченко, не однимъ Украинцямъ рôдный. Де-бъ ôнъ не вмеръ на великому Славянському мірови, чи въ Сербіи, чи въ Болгаріи, чи въ Чехахъ, — всюди ôнъ бувъ бы мѣжъ своими. Боявся еси, Тарасе, що вмрешъ на чужинѣ мѣжъ чужими людьми. Отъ-же, нѣ! Посередъ рôдной великои семьи спочивъ ты одпочинкомъ вѣчнымъ. Нѣ въ кого зъ Украинцѣвъ не було такои семьи, якъ у тебе, нѣкого такъ, якъ тебе на той свѣтъ не провожали. Були въ насъ на Вкраинѣ великй воины, були великй правителѣ, а ы ставъ выще всѣхъ ихъ, и семья рôдна въ тебе найбôльша. Ты бо, Тарасе, вчивъ насъ не людей изъ сего свѣту згоняти, не городы й села опановувати: ты вчивъ насъ правды святои, животворящои. Отъ за сю-то науку зôбралися до тебе усѣхъ языкôвъ люде, якъ дѣти до рôдного батька; черезъ сю твою науку ставъ ты всѣмъ имъ рôдный, и проважають тебе на той свѣтъ зъ плачемъ и жалемъ великимъ. Дякуемо Богу святому, що живемо не въ такій вѣкъ, що за слово правды людей на хрестахъ роспинали або на кострахъ палили. Не въ катакомбахъ, не въ вертепахъ зôбралися мы славити великого чоловѣка за ёго науку праведну: зôбрались мы середъ бѣлого дня, середъ столицѣ великои, и всею громадою складаемо ёму нашу щиру дяку за ёго животворне слово!

Радуйся-жъ, Тарасе, що спочивъ ты не на чужинѣ, бо немае для тебе чужины на всѣй Славянщинѣи — и не чужй люде тебе ховають, бо всяка добра и розумна душа— тобѣ рôдна. Бажавъ еси, Тарасе, щобъ тебе поховали надъ Днѣпромъ-Славутомъ: ты-жъ бо ёго любивъ, и малювавъ и голосно прославивъ. Маемо въ Бозѣ надѣю, що й се твое бажанья выконаемо. Будешъ лежати, Тарасе, на рôдной Украинѣ, на уберeжьи славного Днѣпра, ты-жъ бо ёго имя зъ своимъ имямъ на вѣки зъедночивъ. . Ще-жъ ты намъ зоставивъ одинъ завѣтъ, Тарасе. Ты говоривъ своѣй непорочнôй музѣ:

Мы не лукавили зъ тобою,
Мы просто йшли, — у насъ нема
Зерна неправды за собою. . .

Великій и святый завѣтъ! Будь же, Тарасе, певенъ, що мы ёго соблюдемо, и нѣколи не звернемо зъ дороги, що ты намъ проложивъ еси. Коли-жъ не стане въ насъ снаги твоимъ слѣдомъ простувати, коли не можна буде намъ, такъ якъ ты, безтрепетно святую правду глаголати; то лучче мы мовчатимемъ, — и нехай однй твои великй речи говорять людямъ во вѣки и вѣки чисту, немѣшану правду!

СЛОВО В. М. БѢЛОЗЕРСЬКОГО.

Обôзвемось до тебе, батьку, ѣще разъ нашою рôдною материною мовою, що нею ты проспѣвавъ, на всю Украину, свои думы пророчй, що нею розважавъ пекучу тугу свого чистого серця, и ливъ у нашй души огонь святый. Пôдоймемъ до тебе свою тиху немощну рѣчъ; рôдна та щира, самымъ серцемъ проказана, дôйде вона до тебе: ты и мертвый ѣѣ почуешъ.

Чи-жъ справдѣ замовкъ ты на вѣки?. . . Замовкъ — и сумно стало округи насъ; здалось намъ що найкраща, найголоснѣша струна нашого серця разомъ порвалась у грудяхъ, — що не стало порады вѣрнои — батька у дѣтей, нема крыла широкого прикрыть и зогрѣть сиротъ . . Такъ намъ здавалось, — а теперъ мы вже не ймемо тому вѣры, бо незамовкне во вѣки твôй голосъ мѣжъ нашимъ народомъ, мовъ луна неперестанна, оддаватиметься ôнъ и намъ и насчадкамъ нашимъ, поки не замре у сынôвъ Украины щиреє серце, поки намъ миле рôднеє слово и громадське добро. . . За твоимъ лётомъ и мы полетѣли — и вже не згорнемо крылъ, пôдоймемось разъ и вдруге; будемо летѣли якъ той голубъ Ноевъ, поки не знайдемо свого пристанища.

Хто-жъ ты такій, що такъ орудувавъ нами за житья свого, и правишъ душею нашою и зъ сеи труны тѣснои? На що ты живъ у светѣ? чомъ не затерла тебе гôркая доля, якъ передъ тобою позатирала вона чимало братôвъ нашихъ убогихъ и безталанныхъ? Теперъ зрозумѣли и свои и чужи, на що здався твôй вѣкъ недовгій. Душа душу чуе; почула душа наша, за кого ты туживъ, за кого журився и побивався якъ осуженый, за кого серце твое дюбяче не знало упокою нѣколи, и лило гарячи братни слёзы. Въ тыхъ теплыхъ слёзахъ твоихъ були людськіи слёзы: угадавъ ты въ кого болить и що болить а все росказавъ свѣту. Ты ввесь у твоихъ пѣсняхъ прозорыхъ и мощныхъ, якъ филя на морѣ: ввесь изъ твоимъ серцемъ высокимъ, кипучимъ и нѣжнымъ, изъ твоею вѣчнёю тугою за долю людськую. Твои пѣснѣ — высоке слово правды и любови — не для самого тôльки твого народу.

Бачъ, скôльки зôбралось доброго дюду коло тебе. Рôзныхъ батькôвъ и рôзныхъ языкôвъ, а всѣ якъ браты тобѣ рôдни, бо ты всѣмъ жадавъ добра и правды, а для себе дождавсь тôльки тѣснои могилы. Убога, чужа хатина, старенька одежина — отъ усе, що скористувавъ ты своимъ житьямъ гôркимъ. „Тôльки его й долѣ, що рано заснувъ. . .“

Мы не лукавили съ тобою,“ мовивъ ты до свови долѣ: „мы просто йшлы: у насъ нема зерна неправды за собою.“ Отсе-жъ и твоя слава вѣчня и скарбъ найдорогшій: сего вже нѣщо и нѣхто не одбере ôдъ тебе. Оце-жъ и твôй завѣтъ для насъ, для твоихъ сынôвъ-Украинпѣвъ. Якъ доживем о мы до того, що й объ насъ люде скажутъ: „у васъ нема зерна неправды за собою,“ -- оттогдѣ настане тобѣ праведна наша дяка, и зъ чистыхъ дѣлъ нашихъ спорядиться тобѣ вѣковѣчный памятникъ. — А поки-що — оддихай, батьку, по твоѣмъ житью тяжкôмъ, а насъ, молодшихъ, благослови на неустанну роботу для добра Украины и всёго свѣту! —

СЛОВО А. С. ЧУЖБИНСЬКОГО

Не въ степу, не на могилѣ —
Надъ Днѣпромъ широкимъ —
Ты заснувъ еси, Кобзарю,
Вѣчнымъ сномъ глубокимъ.

Надъ Невою, пôдъ снѣгами,
При похмурнôмъ сонцѣ,
Ты полѣгъ еси, мôй друже,
На чужôй сторонцѣ.

У головахъ не посадять
Червону калину,
Не привѣта соловейко
Твою домовину. . .

Не закуе и зозуля
Де-небудь въ куточку,
У цвѣтучôмъ та пахучôмъ
Вишневôмъ садочку. . .

Кругъ тебе чужа-чужина. . .
Та не чужи люде:
Є кому тебе оплакать,
Є — и довго буде.

Поколѣнья поколѣнью
Объ тобѣ роскаже,
И твоя, Кобзарю, слава
Не вмре, не поляже!

Труну не закрывали. Всякій спѣшивъ зôрвати на памятку листокъ зъ лавровыхъ вѣнкôвъ положеныхъ шанователями и шановательками великого таланту, и дѣлилися сею послѣднёю памяткою земською. Труну несли безъ вѣка до самои могилы. Похоронный вôзъ ѣхавъ порожный. Тихо, мирно шла густа товпа наповняючи всю улицю. Въ отсю пору посыпавъ густый снѣгъ. . . „Се дѣти послали зъ Украины свои слёзы по батьковѣ,“ сказала одна Украинка.

Въ останній разъ роздалася „вѣчная память;“ труну спустили въ могилу; розôйшовся причотъ церковный; наступила цѣлешня тишина на пôвъ годины: труну запаяли въ оловяну скриню.

Тутъ опять були сказани речи ôдъ рôзныхъ особъ, котори, хочъ бы иради, для недостатку мѣсця непомѣщаемо.

Тымчасова могила Шевченкова находилася на Смоленськôмъ кладбищѣ, на тôмъ самôмъ мѣсцѣ, де иногдѣ просиджувавъ задумавшись небôжчикъ. Ôнъ рисувавъ навѣть тее мѣсце.

„Прощай, мôй дорогій!“ — говорить дальше Жемчужникôвъ. „Якъ теперъ виджу тебе съ похиленою въ-низъ головою, руки въ кешеняхъ, очи завсѣгды сумныи. . .

Выпущеный на волю, Шевченко ѣхавъ на пароходѣ, и три ночи не змыкавъ очей. Покинувши въ Астраханѣ свою наймлену комôрку Шевченко ôддыхавъ у дорозѣ; ôнъ бувъ успокоеный пріязькимъ, людянымъ пріемомъ пароходнёи публики, ôдъ которои давно ôдвыкъ. У своѣмъ дневнику ôнъ писавъ: „Всѣ таки пріязни-прости, таки уважни, що я ôдъ збытнёи радости не знаю що зъ собою робити. и розумѣеться тôльки бѣгаю горѣ и долѣ по палубѣ, якъ школяръ вырвавшись изъ школы. Теперъ ажъ я пôзнаю мерзкій вплывъ десятёхъ рокôвъ, -- и такій быстрый и неожиданый контрастъ недае минѣ ще увôйти въ себе. Просте, людяне обходжѣнья зо мною теперъ здается менѣ щось надприродне невѣроятне.“ Душа его була сильно зштрожена: знакоми молитвы, найменше чувство, — потрясали его до глубины души. Три ночи на пароходѣ гравъ пущеный на волю буфетникъ на плохôй скрыпцѣ, и Шевченко прислухувався до его жалôсныхъ, плачевныхъ звукôвъ, и писавъ: „Три ночи пôдôймае безнагородно сей пущеный на волю чудотворець мою душу до творця вѣчнои красоты плѣняючими звуками своеи скрыпки. Ôнъ умѣе зъ сёго инструменту выплекати чарующи звуки, особливо въ мазуркахъ Шопена. Я не наслухаюсь остихъ обще словяньскихъ, сердечно, глубоко унылыхъ пѣсень. Дякую тобѣ, крѣпостный Паганини!. . . .“

Ему навѣть не вдалось дождатися того радôсного дня, коли миліоны народу свобôднѣшъ ôддиыхнули. . ., Що-жъ додати до всего сказаного? Малорусы, Великорусы, Поляки, мужѣ, невѣсты, оплакали Шевченка. Одъ части оцѣнили, но въ-повнѣ оцѣнять поета-художника не теперъ. Повный розбôръ его житья вымагае годовои працѣ.— Ôнъ бувъ жива пѣсня.... жива скорба и плачъ. Ôнъ босыми ногами перейшовъ по колючому терньи! ввесь гнетъ вѣку упавъ

на ёго голову покою не було сёму *вдовиному сыну*. Но иногдѣ ôнъ пôдносився духомъ, пробуджавъ и зароджавъ, пôддержувавъ и укрѣплявъ у кождôмъ — то пѣснею, то словомъ, то власнымъ житьямъ — правду и безграничню любовъ до *сѣромы*.

Выйшовши зъ простого народу ôнъ не одвертався ôдъ бѣдности и сермяги — нѣ, на-ôдвороть! - ôнъ и насъ обернувъ лицемъ до народу, и заставивъ полюбити ёго и въ-разъ изъ нимъ скорбѣти. Ôнъ ишовъ по-переду, указуючи и чистоту слова, и чистоту гадки, и чистоту жизни.

Яко художникъ (въ простôмъ змыслѣ) ôнъ заслуживъ собѣ имя добре и чесне. И на отсѣй дорозѣ ôнъ бувъ одинъ зъ першихъ, що обернулись до рôдного. Я пригадаю ёго давню художничу працю: Живописна Украина,“ — потôмъ багато инших рисункôвъ, особливо: „Блудного сына.“ Въ народнôмъ искуствѣ нѣ въ кого не высказалося стôлько знанья, стôлько силы, якъ у него. Тогдѣ, якъ другѝ ловили прелесть зъ супокôйнымъ духомъ малювали мирный уголокъ, весѣлья, ярмарку и инше, — ёго духъ волнувався, страдавъ, и виливався гôркими слезами, которѝ по-тому обернулись въ безпокôйнее негодованья, залите жовчью.

Де-якѝ, що знали Шевченка — яко поета — з ъ-легка, дорѣкають ёго за однообразность. Се докôръ несправедливый. Его поезія була ôдголоскомъ житья, однообразнымъ на стôлько, по-за-якъ однообразне житья народу. Ôнъ надто глубоко чувъ, надто близькій бувъ бездольнôй *голотѣ*. Крѣпостне (пôдданче) горе всѣгды стояло передъ ёго очима, Душа ёго найшла собѣ одинъ ладъ, одну подобу — народъ. Слова ёго замирали на усгахъ, — вырывалися самѝ рыданья.

Я не бачу щасливого —
Все плаче, все гине..,
И радъ бы я сховатися,
Але де — не знаю.
Скрôзь неправда — де не гляну...
Серце вяне, засыхае,
Замерзають слёзы.....
И втомивсь я, одинокій,
На самôй дорозѣ.
Оттаке-то! не здивуйте,
Що вороном крячу:
Хмара сонце заступила, —
Я свѣта не бачу.

Житья Шевченкове, разомъ взяте, — то пѣсня. То сумне высоко-художниче дѣло. Вырваный зъ народу ôнъ представляе собою найпоетичнѣйшій ёго образокъ.

Добрый до наивности, теплый и любячій, а твердый и сильный духомъ якъ — идеалъ ёго народу. Самѝ передсмертнѝ муки не вырвали у него нѣ одного стону изъ груди. И тогдѣ коли ôнъ приголомшавъ у собѣ мучащѝ болѣ, затискаючи зубы и вырваючи зубами вусы, мавъ тôльки власти надъ собою, щобъ зъ усмѣшкою вымовити „спасибô“ — тымъ, которѝ о нѣмъ згадували далеко, на родинѣ.

Дружне участья оживило умираючого. — Ôнъ оддавъ жизнь свою народови въ-повнѣ, и до смерти стоявъ у него на сторожѣ, стремлячись выбавити ёго грамотою ôдъ поганого невѣжества, а боронючи ôдъ грозячои ему насильнои (чужои) просвѣты, зароблений грôшъ оддававъ на народъ. Зъ радостію ôнъ стрѣтивъ першу Граматку Кулѣша. — „Се перші свобôдный промѣнь свѣтла, который може проникнути въ заголомшену крѣпостну голову!“. . . Ôнъ бувъ сила сплавляюча насъ изъ народомъ. Ôнъ пробудивъ насъ до нового житья.

Замовкли ёго усга. . . Смерть холодомъ лягла на розумному широкому чолѣ поета. Нещастья тѣшилось надъ нимъ. Розвитья ёго послужило ёму тôлько для гôршого зрозумѣнья ёго смутного сутья. . . Руйнуючою силою смерти ôнъ взятый ôдъ насъ. Хто одѣдичить ёго чудную пѣсню. . . Засыпана твоя могила. . . Округъ тебе все могилы и двѣ дитинячѝ могилы пôдля... бѣднѝ, безъ вѣнкôвъ, безъ хрестôвъ...

Мы дорожились кождымъ словомъ поета за житья; теперъ — отсе святый обовязокъ кождого. Нехай кождый нагадае що-небудь, — все теперь дороге. Нехай кождый послужить листкомъ для ёго вѣнка. Теперъ пора збирати ёго многозначне описанья жизни. Ôдъ него мы не вчуемо нѣчого. Ôнъ забравъ зъ собою багато сёго, на що неставало у него силы щобъ росказати. Ôнъ старався забути свое житья, ôнъ таивъ ёго одъ другôвъ и ворогôвъ

. . . Заховаю змѣю люту
Коло свого серця,
Шобъ вороги не бачили.
Якъ лихо смѣется. . .

Нема ворогôвъ надъ могилою. . . Нема и не повинно бути. Нѣ-ôдъ-кого таити смутныхъ днѣвъ Шевченка. Не у смѣхъ вони послужать, а составлють славу и честь чоловѣка.“

Подаемо дословно все, що п. Л. Жемчужникôвъ сказавъ о великôмъ, народнôмъ поетѣ безъ найменшои примѣтки зъ нашои стороны. Изъ всего, що у насъ робиться и говориться мы пôзнали, що у насъ Галичанъ еще такъ мало знають нашого Шевченка, що наша оцѣнка була-бъ тôлько одинокимъ голосомъ вопѣющого на пустинѣ. Сёго мы не не хочемо. Хвала великого генія повинна пронестися у насъ превеликимъ хоромъ народнимъ, а поки те — мовчѣмъ, слухаймо безсмертного кобзаря и научаймось.

Кс. Кл.

БАЙКИ Л. ГЛѢБОВА.

Зъ Основы 1862. року. III.

I. Вовкъ и ôвчарѣ.

Разъ вовкъ тихесенько пôдкрався. . ,
Всѣмъ вѣдомо, куди ôнъ звыкъ ходить
И де ôнъ лиха набирався, —
Та що-жъ робить,
Коли на те вже вовкъ удався,
Щобъ овечокъ давить!
И сей-разъ ôнъ тудижъ попхався. . .
Тихесенько кошару обôйшовъ;
Прислухався — не чуть; мерщѣй на тынъ зопьявся,
Зирнувъ, та-й охоловъ:

Овчарики прехорошенько
Найкращого баранчика взяли,
Та-й патрають гуртомъ, а кунделѣ
Мовчять! лежять собѣ смирненько —
Неначе-бъ то усѣмъ имъ тамъ,
Кудлатымъ, гаспидслимъ сынамъ
Позакладало!. . . мовъ не знають,
Що передъ ними выробляють!
Дивився Вовкъ, дививсь
Здыхнувъ, и зновъ у лѣсъ поплѣвсь,
Та-й каже: „Де та й правда дѣлась?!. .
Якабъ тутъ шарварка зробилась,
Якій бы гомонъ подняли
И овчарѣ и кунделѣ;
Якъ бы минѣ таке вчинить хотѣлось!“

II. Жаба и волъ.

Зелена жаба, зуздрѣвши вола,
Гладкою и собѣ задумала зробиться
(Ѣй на лихо — завадлива була)
Та-й надулась, ажъ очи стали ѣй коситься
„Дивись лишъ, кумонько, чи буду я зъ быка?“
Подрузѣ каже. — Нѣ! и трохи не така, —
„Ану-жъ, теперъ дивись.“
— Шкода, хочъ и не дмись. —
„Дивись же вже теперъ: объ купу обопрусь
Да здорово надмусь. . .
Теперъ — яка я?“
— Таки, яка була, й теперъ такая.—
„Ну и теперъ-бы-то не потовстѣла?“
— Ище-жъ таки кажу-жъ — така яка й була. —
Ще надулася Жаба. . . лусь — и околѣла
А не зробилася похожа на Вола.

Оттакъ бува и зъ нами,
Якъ хочемо ровнятися съ панами;
Хочъ дмись-не-дмись, — жупана не доставъ;
А кобенякъ и просвиставъ!. . .

III. Мѣрошникъ.

Въ Мѣрошника Ивана Шаповала
Водиця гребелька прорвала.
Воно-бъ то й дарома — катъ-мало-бъ бѣдъ
Якъ-бы полагодить за-здалегодъ;
Дакъ що-жъ бо то! Мѣрошникъ и байдуже;
Вода-жъ псуе, руйнуе греблю дуже
И почина вже й геть-то литься
Дзюрить и цебенить, мовъ изъ вѣдра.
„Ей, дядьку, схаменись! Пора;
Пора за розумъ ухопиться!“
— Толкуйтесь, ще далеко до бѣды,
Не море треба до млына воды,
Ище ѣи багато. —
А самъ на пѣчъ у хату.
Ажъ-ось — прійшла бѣда:
Зовсѣмъ понизшала вода;
Ставъ камѣнь, — снасть не служить, —
Вже млынъ не меле.
Иванъ у голосъ тужить,
Кричить, мовъ навѣсный: „ой леле, леле!“
Не прибере й ума, якъ воду зупинить
Ажъ-ось прійшли до рѣчки куры пить.
„А, гаспидська,“ кричить онъ, „птиця!
Тутъ и безъ васъ зовсѣмъ нема воды,
А вы ще пить прійшли сюди —
Ось я вамъ дамъ напиться!“
Да зъ словомъ симъ на ихъ полѣномъ и поперъ.
Що-жъ, дядьку, выгравъ ты теперъ? . . .
Потягъ сердега до дверей
И безъ воды и безъ курей.

Такій, якъ дядько нашъ Иванъ;
Буває инчій панъ;
Ему за панську ласку
Мы й розказали казку.

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье)

XXII.

Напротивъ Теодору Любартовичу ставляють Владиславъ-Ягайло и Ядвига соперника въ особѣ Теодора Даниловича. Владиславъ надае еще року 1386 грамотою въ Луцку выготовленною Теодору Любартовичу и его потомкамъ городъ Острогъ съ прилежачою областью, и то подъ тыми самыми условіями, подъ якими тіи волости отъ князя Любарта, стрыя теперѣшного короля польского Владислава, були оному наданѝ. Тіи наданья зъ стороны Владислава-Ягайлы и Витольда (который по многихъ борбахъ, якъ познѣйше увидимъ, стався великимъ княземъ Литовскимъ,) въ наступаючихъ лѣтахъ умноженѝ зостали областями Корца, Заслава, Хлопотина; а наконець всѣ тіи даровизны королевою Ядвигою були потвердженѝ. Теодора Острогского право леное, которымъ обовязанъ бувъ за посѣданья наданѝ, перемѣнено було на право польское, подля котрого вельможи польскѝ свои дѣдичнѝ области (алодіяльнѝ добра) посѣдали.*)

При боку Теодора Любартовича въ Луцку поставленъ бувъ польскій староста, который означенувавъ верховную власть короля польского Ягайлы надъ тыми областями.**) Урядъ старосты въ Луцку справлявъ якій то Креславъ зъ Куразвакъ каштелянъ Судомирскій.

Одинъ зъ славнѣйшихъ литовскихъ историковъ пише,***) що не въ Луцку но въ Холмѣ поставивъ Ягайло польского старосту, и що той повѣтъ, найблизшій своимъ географичнымъ положеньемъ Польщи уже 1387 р. до Польщи присоединивъ.

---

*) Грамоты цитованы въ „Stadnickiego synowie Gedymina T. II. и Krommer inventarium in arce Cracoviensi.“ —
**) Długosz ad annum 1388.
***) Narbuta dzieje narodu Litewskiego. T. V.

Ягайло мусѣвъ думати о тôмъ, щобы заспокоити найважнѣйшого претендента короны польскои Семовита князя мазовецкого, котрого, якъ мы высше сказали, на однôмъ зъ съѣздôвъ Сѣрадскихъ 1383 були воздвигли приверженцѣ его вельможи польскѝ на тронъ польскій, и котрый лишъ притисненъ обстоятельствами мусѣвъ бувъ уступити Ядвизѣ и Ягайлови. Такожъ довжнѝ були Ягайло и Ядвига привернути коронѣ всѣ тіи области, которіи попереднйкъ ихъ на тронѣ польскôмъ Людвикъ бувъ ѣй ôтчуживъ. Мы видѣли, що Ядвига съобовязалася ôтобрати Куявы и прочѝ землѣ, которіи Людвикъ Владыславу опольскому и его потомкамъ въ замѣну за Галицко-Львôвскую Русь бувъ надавъ.

Ягайло бувъ давъ свою рôдную сестру Александру, за жену Семовиту князю Мазовецкому. Сестра князя Мазовецкого Агата була женою Владыслава князя Опольского. Мазовецкѝ князѣ уважали Куявы яко родинну власность, и признали посѣданье тои краины Владыславу Опольскому пôдъ титуломъ вѣна (посагу) княгинѣ Агаты, жены Семовита Мазовецкого. Въ случаю смерти обохъ малжонкôвъ т. е. Владыслава Опольского и Агаты, мôгъ князь мазовецкій Семовитъ, упоминатися о ôтданье землѣ куявскои. Донька Владыслава опольского заслюблена одному зъ братій Ягайлы, Александрови-Вигантови повдовѣла — другая була ôтдана замужъ Генрику князеви Сагана, тая була упосажена на инныхъ областяхъ. По смерти мужа первои доньки, Александра Виганта, которому Владыславъ опольскій яко вѣно своеи доньки ôтступивъ бувъ землю Куявскую и Добринскую — той самъ Владыславъ опольскій обвладѣвъ тыми землями на поворотъ и заставивъ тіи за певнѝ высокѝ сумы рицарямъ нѣмецкого ордина.

Ягайло довѣдавшись о тыхъ барашованьяхъ, жадавъ ôтъ Владыслава опольского, щобы ему зложивъ голдъ, и заприсягнувъ яко верховному пану свое послушенство. Владыславъ, князь опольскій ôттягався достоучинити волѣ Ягайлы короля польского, а Владыславъ Ягайло готовився про то до вôйны зъ Владыславомъ опольскимъ. —

Ходило ту лишъ о заспокоенье Семовита князя Мазовецкого. Отже разъ: пôдъ титуломъ вѣна для сестры Ягайловои Александры, по вторый разъ: щобы Семовита вынагородити за утрату трону польского, по третє: щобы права Семовита мазовецкого до Куявъ вынагородити и Куявы въ случаю смерти Владыслава опольского и Агаты безъ прекословья Семовита до короны присоединити, — ôтступае Ягайло Семовиту, прилежащую до его земель землю Белзкую не уважаючи на то, що тая земля була дѣдицтвомъ и отцѣвствомъ нашого Юрія, князя Белзкого.

До того степени доспѣли тіи ôтношенья до р. 1395 и 1396. Зъ тыхъ рокôвъ находятся документа, въ которыхъ Семовитъ, князь мазовецкій, вызнае, що ôтъ Владыслава Ягайлы короля польского отримавъ съ правомъ дѣдицтва слѣдуючѝ городы съ прилежащими землями, именно: Белзъ, Любачêвъ, Бужскъ, Грабовець, Городло, Севолошъ и Лопатинъ (Лопачовъ). Семовитъ за то обовязався ôтбувати службу военну и ставитись съ полками въ полю, много разы возветъ его и литовскихъ князѣвъ, король Ягайло и его наслѣдники, — такожъ додержати вѣры, послушенства, королеви, женѣ его и цѣлôй польскôй державѣ, не воевати безъ свѣдомости короля на Поляковъ, и пр. и пр.*) — Такое формальное ôтступленье и выразніи взаимніи зъобовязаньяся собулися въ лѣтахъ 1395 и 1396.

Въ самôй же рѣчи ôтдана була земля Белзкая уже року 1388 съ своею урожайною почвою, съ численными пасовищами, съ изобильными керницями, потоками и ставами Семовиту князю мазовецкому.

Одное зъ найважнѣйшихъ жерелъ польскихъ представляе, що Владыславъ Ягайло бувъ дарувавъ своей сестрѣ Александрѣ яко вѣно землю радомскую, а понежи узнавъ, що вельможи и воеводы польскѝи жадною мѣрою нехотѣли узнати тои даровизны — ôтступивъ зъ тои причины въ замѣну за землю радомскую своей сестрѣ Александрѣ и еи мужеви Семовиту землю Белзкую.

Будь що будь-то вже кôлька лѣтъ по вступленью Ягайлы на тронъ польскій и первôмъ соединенью Литвы съ Польщею бувъ принудженъ Юрій князь Белзкій, за повелѣньемъ Владыслава Ягайлы, короля польского уступити зъ землѣ ôтцѣвскои и зъ замку Белзкого и Холмского. Ôнъ немôгъ противорѣчити и вступився; но съ предпріятьемъ, при першôй лучшôй способности всперти якого небудь ворога короля Владыслава. И дѣстно! скоро Юрій князь Белзкій тое намѣренье живленое свѣдомостею понесенои кривды осуществивъ. —

(Д. б.)

ПОЛЬСКѝ ПЕРЕВОДЫ ЗЪ РУСЬКОГО.

Настигла вже пора, що наша рôдна украинська словесность стане голосна не тôлько въ краяхъ рôдныхъ, а и въ сторонщинѣ. Братнѝ словяньскѝ литературы перше всѣхъ роблять тую услугу нашому рôдному слову. Зъ-першу слословяньскѝ писателѣ зачали было познакомляти своихъ братій зъ нашими пѣснями народними, которѝ Бодяньскій называе: короною словяньскои поезіи, а въ-слѣдъ за ними пôшла Нѣмеччина и инша чужина. Теперъ-же зновъ Словяне перши зачинають познакомляти своихъ братій зъ доконалыми утворами нашои письменнои словесности,-зъ утворами нашихъ великихъ поетôвъ: Шевченка, Квѣтки и Марка Вовчка. У тôмъ зглядѣ суть найперше зъ-ряду Россіяне и Поляки. Польскѝ писателѣ, що живуть на Вкраинѣ, и переконалися о самостайности, животнѣй силѣ и будущности нашого народу, взялись совѣстно за отсю працю, и подають теперъ своимъ землякамъ переводы зъ руського — яко зъ словесности окремѣшнеи словяньской, а не — якъ бувало — нѣбы зъ idiоматичнеи литературы польскои. До тыхъ переводôвъ додають вони свои розмѣркованья, прояснени умомъ, загрѣтѝ любовію, и черезъ те нагороджають по части давновѣчню а найбôльшъ сегоднешню въ той мѣрѣ для насъ несправедливôсть своихъ братій. Торôкъ выдавъ Совиньскій свôй прекрасный перевôдъ „Гайдамаковъ;" сего-жъ року выдае Горжалчиньскій два томы инших поезій Шевченка, повѣсти Квѣтки и повѣсти Марка Вовчка. Першій томъ поезій Шевченка, пріукрашеный портретомъ безсмертного поета, надру-

---

*) Выписи зъ архивôвъ корунныхъ и Dogeli codex diplomaticus. и Gołębiowsko-го исторіи Владыслава Ягайлы.

кованый въ Кievѣ, лежить передъ нами, и причиняе намъ велику радость, котору нашимъ родимцямъ удѣлитп за обовязокъ уважаемо.

ДО МОЛОДОИ ГРОМАДЫ!

Бувало уважають молодѣжъ тôльки яко будушнихъ роботниковъ около громадськои працѣ, и не признають ѣй нѣякого званья уже въ тôмъ ранôмъ вѣку станути до дѣла, которе, кажуть, вымагає силъ доспѣлого чоловѣка. А нынѣ всѣ мы хорошо пôзнали, що якъ до якого дѣла народнѣго, то молодѣжъ сама найспособнѣйшій роботникъ. Нѣхто такъ якъ молодѣжъ не переймеся на-скрôзь гадкою живою приносячою хосенъ для временъ будушнихъ, а де така гадка въ молодежи появиться, тамъ уже на передъ знати можна, якихъ найближша будушнôсть якого-небудь народу матиме роботниковъ. Не пожертвованья ожидаемо ôдъ молодежи, бо воно належить тôлько до доспѣлыхъ людей, а теплои любви для своего народу, для всего рôдного, и замилованья до тои працѣ, котора старшимъ тôлько съ трудомъ, а молодшимъ съ пріємностію удаеся. Така любовъ и така праця подôбна до дѣянья весняного сонця, ôдъ которого зависить лѣтній урожай и богатее жниво.

Мы знаємо нашу молодѣжъ; знаємо якъ горячо любитъ вона свôй народъ и все що є народнє; знаємо, якъ охотно збирають де-якій моторнѣйшій зъ нашихъ молодцѣвъ то пѣснѣ, то преданья, то слова рôдной мовы, — а знаючи тее, думаемо що не можна лѣпше пошанувати ихъ дотеперѣшне дѣланья, якъ тôлько заохотою до дальшои працѣ, и завôзваньямъ всѣхъ чесныхъ молодцѣвъ до спôльности у сёму дѣлу, щобъ воно не було розъединичене, а сталось бы дѣломъ органичнымъ. — Теперъ зближаються вакаціи; все що є у школахъ, розъѣжожаеся до дому — помѣжъ народъ. Май-же въ кождôмъ селѣ нашого краю находиться якась могила, якась руина, якійсь слѣдъ бувальщины, а до кожного зъ тыхъ вяжеся якесь преданье, которе часто уже тôлько старі люде запамятали; всюди спѣваються кромѣ звычайныхъ приспѣвокъ до танцю еще иншій для рôдной словесности дуже важніи пѣснѣ, зъ которыхъ не одна зо смертію якого старця-слѣпця на вѣки завмирає; всюди попадеся учути незвѣсне письменному чоловѣкови слово руське, которе повинно за помогою словаря увôйти въ уживанья словесне — все тее повинно статись завданьямъ твоеи працѣ, наша молодая громадо. У слѣдуючому числѣ Вечерниць подамо коротеньку пораду якъ при такôмъ дѣлѣ заходитись належить, а теперъ сказали мы сихъ кôлька словъ тôлько для того, абы Вамъ, маючи важне дѣло на гадцѣ, пріємнѣйше було розôйтись по-межи своихъ.

Ксенофонтъ Климковичъ.

ПЕРЕПИСКИ.

„Ч. П. В. Ч. въ М." *Ваша передплата кôнчиться зъ симъ числомъ — було заплачено на пôврôкъ 2 р. 60 кр.*

За вашу поезію „до Буська" неможемо вамъ нѣчого сказати, бо мы еи невидѣли. —

ЗАПРОСИНЫ.

Щобъ зрôвняти хôдъ нашои часописи зъ ходомъ сонечнѣго року, постановила редакція выдати числа на мѣсяць Червень припадаючі, въ такій способъ, абы число кожде вышло въ объемѣ двохъ листôвъ Отже третій кварталъ Вечерниць зачнеться теперъ ôдъ 1-го дня мѣсяця Липця, а другій зъ нынѣшнымъ кôнчиться.

Запрошуемо про-те всѣхъ ш. Пренумерантôвъ, которі щирый нашъ подвигъ въ користь рôднѣго слова и его письменности своею ласкавою помôчью до-теперъ вспирали, и всѣхъ ч. Людей зъ руськои читаючои Громады, которі нашу гадку подѣляють, передплату на Вечерницѣ завчасу, — на руки редакціи присылати. Вымѣнки извѣснѣ. —

Не станемо себе захвалювати анѣ бôльше обѣцювати, якъ на самôмъ дѣлѣ доконати зможемъ; но отсю околичность, що оригинальні утворы нашихъ украинськихъ писателѣвъ знарошне для Вечерниць написанѣ — якъ н. п. славного Марка Вовчка повѣсть „Пройдисвѣтъ," — або давнѣйше написанѣ, доси нѣгде не надрукованѣ и до ужитку Вечерницямъ удѣленѣ — якъ „Вѣдьма" (вже помѣщена), „Неофиты" поема безсмертного Тараса Шевченка, та ёго иншѣ поезіи — причиняться до пôднесенья вартости часописи, и те, що книжки украинськихъ писателѣвъ, досѣль ледви по слуху намъ знатѣ, которѣ сими днями въ значнôмъ числѣ мы зъ-за границѣ дôстали, подѣлають сильно на образованья нашихъ галицькихъ молодыхъ писателѣвъ, — наведемъ тôлько для-того, абы наша Ч. читающа Громада переконалася, що мы всѣлякого старанья докладаемо, абы наша праця принесла хосенъ для народнѣго дѣла. — Не якъ-разъ и Кіевъ збудовали!...

Редакція.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирає: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178 мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійського.